

УДК 330.322:339

Р. Й. ЛЕВИЦЬКИЙ

КОМПЛЕКСНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Визначено пріоритети в інвестиційному процесі, які б забезпечили найбільш високий рівень його ефективності. Наведено науково обґрунтований і рекомендований для практичного використання комплексний механізм залучення іноземних інвестицій, який спрямовано на створення сприятливого інвестиційного клімату й підвищення інвестиційної активності.

Priorities are certain in an investment process, which provided the most high level of his efficiency. To bring scientific over and the complex mechanism of bringing in of foreign investments, which is directed on creation of favourable investment climate and increase of investment activity, is recommended for the practical use.

В умовах становлення і розвитку в Україні ринкових відносин особливої значущості набуває дослідження проблем інвестиційної діяльності на регіональному рівні, забезпечення переходу до більш якісного, інвестиційно-інноваційного типу зростання, в основі якого лежать масштабні інвестиції. У найближчій перспективі роль інвестицій, особливо інноваційного характеру, різко зростатиме, оскільки вони є основою стабільного й стійкого економічного розвитку, який дозволить скоротити розрив в основних макроекономічних показниках між Україною і розвиненими країнами, створить передумови для гідного входження в Європейський Союз.

Проблеми розвитку інвестиційної діяльності досліджували А. Ачкасов, І. Бланк, П. Бубенко, Г. Волинський, М. Герасимчук, Г. Ковалевський, А. Крушевський, І. Крупка, Р. Ларіна, І. Лисий, Т. Момот, М. Недашківський, А. Пересада, В. Поколенко, С. Покропивний, Я. Рекитар, І. Сергієнко, Г. Стадник, О. Тищенко, В. Торкатюк, Л. Шевченко, О. Шеремет та ін.

Метою статті є визначити пріоритети в інвестиційному процесі, які б забезпечили найбільш високий рівень його ефективності. Для цього вважаємо за необхідне навести науково-обґрунтований і рекомендований для практичного використання комплексного механізму залучення іноземних інвестицій, який спрямований на створення сприятливого інвестиційного клімату й підвищення інвестиційної активності.

Розробка єдиного методичного інструментарію для формування інвестиційного циклу й організаційного забезпечення його ефективного впровадження викликана науковими, практичними й державно-правовими передумовами, її варто здійснювати на основі методики теорії ієрархій, системного проектування [2, с. 95], інвестиційного менеджменту [1, с. 8] й організації будівництва.

Науковими передумовами створення методу є розвиток системно-дослідницьких, аналітичних, діагностичних, організаційно-технологічних методів і моделей організації інвестиційного процесу на різних стадіях й етапах інвестиційного циклу.

Практична обумовленість створення цього методу визначається готовністю обґрунтованого аналізу підбору проектів і встановлення раціональних для інвестора умов їхньої підготовки і впровадження.

При формуванні вимог до методу організації досліджень необхідно, поряд з науковими й практичними потребами, враховувати макроекономічні особливості розвитку інвестиційної сфери в Україні. До факторів, що гальмують розвиток інвестиційного процесу й відповідно виконання державних програм економічного перетворення [5, с. 123] на сучасному етапі становлення державності й економіки України, відносяться вкрай обмежені можливості внутрішніх джерел фінансових ресурсів більшості підприємств й організацій і “побоювання іноземних інвесторів щодо вкладень в економіку України [4, с. 52]”. Незважаючи на призупинення падіння виробництва в Україні, залишаються неефективними система податкового тиску на товаровиробника й недосконала амортизаційна політика, що призводить до зниження зростання обсягів прибутку й амортизаційних відрахувань, які є джерелом власних інвестиційних ресурсів підприємств та організацій. Не забезпечуються належною мірою зростання обсягів інвестицій у національну економіку та діяльність банківської системи, недосконалими є механізми функціонування фондового ринку.

Суб’єкти господарської діяльності в країні не зацікавлені в нагромадженні ресурсів з подальшим укладенням їх у виробничу й науково-технічну сфери, оскільки в цих сферах вкладення мають низьку прибутковість на загальному тлі гострого дефіциту у підприємств вільних оборотних коштів.

Для поліпшення фінансового стану підприємств вищі органи державної влади систематично пробують здійснити державне регулювання інвестиційного процесу в Україні, законодавчо сприяти іноземним інвестиціям. Однак упроваджені методи протягом більше п’яти років не принесли значних якісних змін.

При встановленні напрямків державного інвестування перевагу слід надавати інвестиціям у галузі, що мають важливе значення для забезпечення життєдіяльності економіки, до яких відноситься і промисловість будівельних матеріалів. Державні інвестиції необхідно використовувати також для створення первинних умов для залучення приватних й іноземних інвестицій у розвиток пріоритетних галузей, у тому числі промисловості будівельних матеріалів – основи створення основних фондів. Переваги необхідно надавати інвестиційним проектам зі змішаним фінансуванням. При цьому використання державної частини інвестицій є гарантією цільової спрямованості інвестиційних ресурсів і можливості її подальшої приватизації.

З метою створення додаткових дієвих стимулів для розширення інвестиційної діяльності, вирішення питань макроекономічної стабілізації і трансформації економіки, поліпшення інвестиційного клімату, в тому числі поліпшення умов діяльності іноземних інвесторів в Україні слід розробити нові й удосконалити існуючі нормативно-правові акти, які будуть регламентувати:

- концепцію державної амортизаційної політики, подолання недосконалої практики нарахування амортизації, що не забезпечує інвестиційних потреб підприємств будівельних матеріалів, норм поновлення основного капіталу й збільшує базу оподаткування податку на прибуток;

- зростання частини бюджетного фінансування інвестицій у капітальне будівництво;

– зміну організації і проведення конкурсного відбору й оцінки інвестиційних проєктів, що передбачають залучення бюджетних коштів.

Говорячи про необхідність створення сприятливих, але не пільгових умов для інвесторів, треба розуміти, що критеріями тут є прибуток від інвестування. Саме норма прибутку, швидка окупність, висока ліквідність проєкту (це значно знижує рівень систематичного ризику) і тривалий цикл експлуатації проєкту (коли продукція є конкурентоздатною в даному інвестиційному маркетинговому середовищі) повинні визначати для інвестора прибутковість і надійність вкладень у той або інший реальний інвестиційний проєкт у промисловості будівельних матеріалів або в будь-якій іншій галузі економіки України.

Для вирішення економічних і соціальних проблем Україні необхідно “щорічно одержувати іноземних інвестицій на суму майже в 40 млрд дол [3, с. 25]”. Найбільших обсягів інвестицій потребує гірничодобувний сектор, зокрема вугледобувна й нафтогазова промисловість, важка промисловість та ін., в яких роль будівельної галузі є досить значною. Через нестачу коштів у базових галузях України вони витісняються з ринків іноземними конкурентами. Разом з тим ціла низка факторів стримує іноземних інвесторів у їхній діяльності в Україні.

Склад міжнародних організацій, які беруть участь у наданні фінансової допомоги Україні, різний. Залучення інвестицій (як іноземних, так і національних) в економіку є життєво важливими засобами усунення інвестиційного “голоду” в Україні. Особливу роль в активізації інвестиційної діяльності повинен відіграти захист інвестицій від некомерційних ризиків. Важливою умовою, необхідною для часткових капіталовкладень (як вітчизняних, так й іноземних) є постійний і загальновідомий набір догм і правил, сформульованих таким чином, щоб потенційні інвестори могли розуміти й передбачати, що ці правила будуть використані в їхній діяльності. В Україні, що перебуває у стані постійного реформування, правовий режим досить непостійний, що негативно позначається на інвестиційній діяльності.

Таким чином, для того щоб іноземні інвестори пішли на вкладення свого капіталу, потрібні серйозні зміни в інвестиційному кліматі. Велику роль тут повинне відіграти законодавче визначення прав власності на землю.

Для стабілізації економіки й поліпшення інвестиційного клімату необхідно здійснити низку кардинальних заходів, спрямованих на формування в Україні як загальних умов розвитку цивілізованих ринкових відносин, так і специфічних, стосовно безпосереднього вирішення завдання залучення іноземних інвестицій.

Серед заходів загального характеру першочерговими є такі:

- досягнення національної згоди між різними владними структурами, соціальними групами, політичними партіями та іншими суспільно-політичними організаціями;
- радикалізація боротьби зі злочинністю;
- гальмування інфляції всіма відомими у світовій практиці засобами за винятком невиплати трудящим заробітної плати;
- перегляд податкового законодавства в бік його спрощення і стимулювання виробництва;
- мобілізація вільних коштів підприємств і населення на інвестиційну нестачу шляхом підвищення процентних ставок по депозитах і внесках;

- упровадження системи оплати зі створення продукції капітального будівництва за кінцеву будівельну продукцію;
- запуск передбаченого законодавством механізму банкрутства;
- надання податкових пільг банком вітчизняним й іноземним інвесторам, які йдуть на довгострокові інвестиції для того, щоб компенсувати витрати від уповільненого обігу капіталу порівняно з іншими напрямками їхньої діяльності;
- формування загального ринку республік колишнього Союзу з вільним переміщенням товару, капіталу й робочої сили.

Така схема подальшого розвитку індустрії потребує обмеженого об'єднання іноземного капіталу з національними ресурсами, обґрунтування і селекції сфер інвестування, експертної оцінки щорічної потреби в іноземних інвестиціях, визначення потенційної ємкості українського ринку для іноземних інвесторів.

Практика показує, що за минулий час, коли використовувалися традиційні підходи до інвестування, іноземний капітал несуттєво впливав на ефективність функціонування промислового комплексу України, його структурну перебудову, упровадження прогресивних технологій і технічне відновлення виробництва. Очевидно, необхідно знайти економічний механізм, що дав би можливість збалансувати норму прибутку, рівень ризику, стимули та гарантії для залучення іноземних інвестицій у процес приватизації й розвитку експертного потенціалу, що забезпечив би бажаний кінцевий результат інвестування, тобто помітний внесок у розвиток економіки, підвищення ефективності її функціонування, упровадження сучасних технологій і методів управління.

Виходячи з вищевикладеного, важливо визначити пріоритети в інвестиційному процесі, які б забезпечили найбільш високий рівень його ефективності. Для цього треба здійснити такі заходи:

- звузити напрямки інвестування і впровадити проекти з урахуванням існуючого інноваційного потенціалу;
- включити в інвестиційний процес як державних, так і приватних ресурсів;
- залучити іноземних партнерів до впровадження інвестиційних проектів, пов'язаних з використанням інноваційного й промислового потенціалів;
- створити нові організаційні форми інтеграції фінансового й промислового капіталу;
- розробити та впровадити регіональні програми інвестування.

При цьому іноземні кредити під державні гарантії необхідно направляти в першу чергу в пріоритетні сфери на фінансування інвестиційних проектів, що забезпечують розвиток експертного потенціалу, і в галузі, де строки окупності виробничих інвестицій порівняно невеликі.

Наведений науково обґрунтовано і рекомендовано для практичного використання комплексний механізм залучення іноземних інвестицій спрямований на створення сприятливого інвестиційного клімату і підвищення інвестиційної активності. Стрижнем цього механізму є економіко-організаційний блок, що базується на обґрунтованій концептуальній основі й стратегії залучення іноземних інвестицій, системі пільг в оподаткуванні, визначенні пріоритетних напрямків використання іноземних інвестицій, розширенні можливостей участі іноземних

інвесторів у процесі приватизації та створенні загальних підприємств.

Потрібно впровадити систему пільгового оподаткування залежно від обсягу й тривалості дії іноземної інвестиції, оскільки існуюча система враховує цю обставину в недостатній мірі.

Через умови відчуження інвестицій проти встановлених законодавством термінів підприємства з іноземними інвестиціями, які діють у пріоритетних галузях народного господарства України, повинні сплачувати податок на прибуток за весь період інвестування в розмірі 50 %, установленому законодавством, а в інших галузях – у повному обсязі.

Створення й ефективне функціонування механізму залучення іноземного капіталу з метою реформування і реконструкції промислового комплексу України повинне спиратися на такі процеси:

- виділення й облік переваг і недоліків напрямків залучення іноземних фінансових коштів;

- прогнозована оцінка (з подальшим її уточненням) необхідних для України або її окремих регіонів обсягів іноземних інвестицій за основними напрямках їхнього використання;

- узагальнення існуючих в інших країнах систем залучення іноземних інвестицій у розвиток (реформування) національних або регіональних економік та їхніх провідних секторів з метою можливого використання в Україні ефективно діючих аспектів таких систем;

- змістовно-елементне обґрунтування комплексного механізму залучення інвестицій.

Упроваджений за даною схемою сучасний механізм залучення іноземного капіталу може бути ефективним в Україні і її регіонах для фінансового забезпечення структурної трансформації, насамперед промислових комплексів.

Наступним етапом після виявлення привабливих для інвестора галузей інвестування в регіоні є системний рекурентний пошук об'єктів вкладення в межах галузей регіону. При цьому привабливість і доцільність упровадження проектів характеризується системою критеріїв (найпоширеніші системи організаційних й економічних критеріїв, оцінювання ефективності інвестиційних проектів викладені у першому розділі дисертації), за якими здійснюються такі функціональні напрямки аналізу (діагностика інвестиційних проектів): фінансова; економічна; організаційні характеристики проекту; технологічні характеристики проекту; маркетингові; економічна й фінансова діагностики й експертиза проектів.

Обрана концептуально-методична та змістовно-структурна конструкція методу балансу інвестиційних критеріїв забезпечує наступні його переваги як методичного інструменту: достовірна інтерпретація вимог інвестора та навколишнього середовища щодо прибутковості, ліквідності й рівня ризику, комерційної й маркетингової привабливості з урахуванням імовірнісного характеру процесів у галузевому інвестиційному середовищі в новітню систему розрахунково-аналітичних критеріїв і параметрів проектів; трансформація вимог щодо проектів й організаційних умов їхнього ефективного відбору, підготовки й впровадження у відповідні розрахунково-аналітичні моделі, реалізовані в методики й відповідні

програмні алгоритми; ефективна інвестиційна діагностика проектів на новій критеріально-розрахунковій основі, раціональний попередній й остаточний вибір проектів до складу регіонального портфелю; формування раціональної для інвестора календарної моделі реалізації проектів, що забезпечує поряд з високою прибутковістю належний рівень стабільності й ділової активності діяльності організації інвестора в інвестиційному середовищі відповідної галузі регіону.

Література:

1. Білоконь Ю. М. Сучасні методи управління розвитком території на державному рівні / Ю. М. Білоконь // Будівництво України. – 2002. – № 3. – С. 7–11.
2. Васильченко С. М. Теоретичні основи інвестування / С. М. Васильченко // Фінанси України. – 2001. – № 1. – С. 93–98.
3. Васюренко О. Пути развития кредитного обеспечения инновационной деятельности / О. Васюренко, И. Пасечник // Экономика Украины. – 2000. – № 2. – С. 24–29.
4. Жаліло Л. А. Економічна стратегія держави: Теорія, методологія, практика / Л. А. Жаліло. – К. : НІС, 2003. – 368 с.
5. Лагутін Г. В. Управління надійністю і ліквідністю інвестора шляхом раціоналізації кредитного ризику портфелю вкладень / Г. В. Лагутін // зб. наук. пр. “Шляхи підвищення ефективності будівництва в умовах формування ринкових відносин”. – Вип. 8. – К. : КНУБА, 2000. – С. 122–126.

Надійшла до редколегії 15.01.2009 р.